

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №6 (70)
(чэрвень)

www.lit-bel.org www.novychas.org

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«НАВІНЫ»: літаратурна-грамадскае жыццё чэрвеня.....	с. 2.
«ГУТАРКА»: Сяргей ЧЫГРЫН і Янка САЛАМЕВІЧ.....	с. 3.
«ПАМЯЦЬ»: «Недапісаная паэма» Віталія СКАЛАБАНА.....	с. 4.
«ПАЭЗІЯ»: «Жыццё ў Ракаўскім прадмесці» Аксаны ДАНІЛЬЧЫК.....	с. 5.
«ЭСЭ»: «Міцкевічаў сон» Ганны МАТУСЕВІЧ.....	с. 6.
«ПАЭЗІЯ»: «Вяртанне ў 2003-і» Васіля ЗУЁНКА.....	с. 7.
«ПРОЗА»: апавяданне «Бляшанка «Балтыкі №3» Ігара СІДАРУКА.....	с. 8-9.
«ПАЭЗІЯ»: вершы Юрася ПАЦЮПЫ і Зміцера ВІШНЁВА.....	с. 10.
«ПЕРАКЛАД»: аповед «Рыбы пацук» Пятра ФРАНКА.....	с. 11.
«АРХІВЫ»: Анатоль СІДАРЭВІЧ аб тым, як паўстаў аргкамітэт па стварэнні Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.....	с. 12-13.
«НАРЫС»: Аляксандр ГІБОК-ГІБКОЎСКІ пра народную песню.....	с. 14.
«СПАДЧЫНА»: Аляксандр ДУБРОЎСКІ – пра забыты беларускі Алімп.....	с. 15.
«СВЕТ»: літаратурныя навіны замежжа.....	с. 16.

▶ ПАДЗЕЯ

ТРЫНАЦЦАЦЬ ЗОРАК

У Варне, культурнай сталіцы Балгарыі, адбыўся шосты Міжнародны паэтычны фестываль «Славянскія абдоймы». Свята паэзіі было прысвечанае самаму значнаму дню ўсіх балгараў — дню Кірыла і Мяфодзія. Вынаходніцтва кірыліцы, якой карыстаецца шэраг славянскіх краін, стала для жыхароў Балгарыі сапраўдным брэндам, якім яны шчыра ганарацца, якім яны раскручваюць, пра які яны гавораць. У святочны дзень, 24 мая, па ўсёй краіне адбываюцца шматлікія масавыя гулянні. Людзі ідуць з транспарантамі, плакатамі, на якіх — цытаты з кніг, напісаных на кірыліцы.

На паэтычным фестывалі прысутнічалі больш за пяцьдзясят паэтаў з дванаццаці краін. Усе яны прадстаўлялі свае вершы, кнігі, напісаныя на розных славянскіх мовах. Ад Беларусі святка наведвала Дзіяна Балыка.

«Мяне запрасілі на гэты фестываль, бо ў лютаўскім нумары балгарскага літаратурна-мастацкага часопіса «Знаці» выйшла нізка маіх вершаў з кнігі «Цяпер, сёння, назаўжды...», — распавяла Дзіяна.

У дзень ад'езду ў Варну Дзіяна Балыка забрала з друкарні сігнальныя экзэмпляры свайго новага паэтычнага зборніка «P.S. 101 стихотворение для тебя». Прэзентацыя кнігі адбылася па-руску, бо гэта працоўная мова пісьменніцы. Але ж паколькі яна была прадстаўніком Беларусі, ёй вельмі хацелася, каб калегі пачулі мілагучную

У бліжэйшы час вершы нашай Ларысы Геніюш можна будзе прачытаць не толькі на балгарскай мове, але і на польскай, сербскай, македонскай...

беларускую мову. Таму Дзіяна Балыка чытала свае вершы, напісаныя па-беларуску, а таксама пераклады беларускамоўных паэтаў.

Непасрэднае дачыненне да фестывалю «Славянскія абдоймы» меў і Эдуард Акулін, які быў укладальнікам беларускай часткі анталогіі «13 зорак у

славянскім небе». Кніга была падрыхтаваная спецыяльна да фестывалю. Яе склалі творы найлепшых паэтаў славянскага свету.

Чаму 13 зорак, калі славянскіх краін 12? Здагадацца зусім нескладана: ад суседняй рускай літаратуры ў кнігу ўвайшлі вершы «непаздальных» Ганны Ахматавай і Марыны Цвятаевай. Усе вершы, прадстаўленыя ў анталогіі, падаюцца на мове арыгіналу, а таксама ў перакладзе на балгарскую. У кнігу ўвайшлі вершы Ларысы Геніюш «Млын», «Плача ноч сузор'ямі...», «Ўста-

вала сонца, як хвост паўліні...», «Танцуе дождж», «На веру», «Лён», «Зубры», «Не сумуйце», «Запія мне песню».

«Ідэя выдання Анталогіі славянскай жаночай паэзіі належыць выдамай балгарскай паэтцы, заснавальніцы Славянскай акадэміі літаратуры і мастацтва Элцы Няголавай, з

якой я пазнаёміўся ў 2008 годзе падчас міжнароднага паэтычнага фестывалю «Бялградскія сустрэчы». Яна на гэтым прэстыжным літаратурным форуме прадстаўляла балгарскую паэзію. Прычым рабіла гэта годна і прыгожа. Сваёй яркай, эмацыйнай, экспрэсіўнай манерай паэтычнага чытання Элкі літаральна зачаравала ўсіх удзельнікаў фестывалю. У тым ліку і мяне. Па вяртанні дадому я пераклаў на беларускую мову некалькі вершаў Элкі Няголавай, якія пазней былі надрукаваныя ў першым нумары часопіса «Верасень».

Выхад згаданай анталогіі быў запланаваны ў межах аднаго з фестывалю акурат у юбілейны год Ларысы Геніюш, і таму, калі Элкі прапанавала мне ўключыць беларускую частку анталогіі, я не на хвілю не засумняваўся — толькі Ларыса Геніюш. Чаму менавіта Геніюш? Бо стаяла галоўная ўмова — паэтка павінна ўвасабляць сабой паэтычны твар Беларусі за ўсё XX стагоддзе. А хто яшчэ з беларускіх паэтаў крывёй уласнае душы на зледзянелых гулагаўскіх нарах здалёў напісаць: «Як жыць,

дык жыць для Беларусі!»? Яна адна — мужная, нескароная, несляротная, як сама Беларусь, Ларыса Геніюш. Безумоўна, факт выхад Анталогіі «13 зорак у славянскім небе» — гэта значная падзея ў літаратурным жыцці Беларусі, бо яна заўважна пашырае культурныя абсягі айчынай Паэзіі», — распавёў Эдуард Акулін.

Дзіяна Балыка прызналася, што выхад вершаў Ларысы Геніюш побач з тэкстамі Цвятаевай, Ахматавай — значная падзея для беларускае літаратуры. «Падчас прэзентацыі я чытала вершы Ларысы Геніюш. Многія паэты захацелі перакласці Геніюш на розныя славянскія мовы. І я адразу зрабіла чатыры пераклады на рускую, каб аблегчыць працу паэтам. У бліжэйшы час вершы нашай Ларысы Геніюш можна будзе прачытаць не толькі на балгарскай мове, але і на польскай, сербскай, македонскай...»

«Сярод усіх славянскіх моваў беларуская гучыць пясчотней за іншыя!» — зазначыла Элкі Няголава, заснавальніца Славянскай акадэміі літаратуры і мастацтва, філолаг, які ведае амаль усе славянскія мовы.

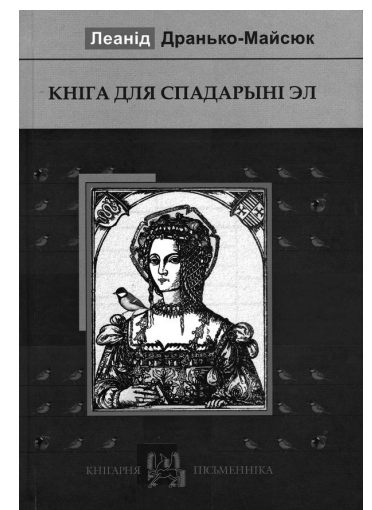
Ася ПАПЛАЎСКАЯ

▼ ВЫДАННЕ

«КНІГА ДЛЯ СПАДАРЫНІ ЭЛ»

Леанід Дранько-Майсюк.
Кніга для спадарыні Эл:
проза, вершы, п'еса / Мінск:
Кнігазбор, 2012. — 200 с. —
(Бібліятэка Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня
пісьменніка»; вып. 27).

Вось што адзначыў сам аўтар пра сваю новую кнігу і яе галоўнага персанажа: «Спадарыню Эл ідэальнай беларускай ніяк не назавеш. Гэты сацыяльны тып узнік на мяжы XX і XXI стагоддзяў, псіхалагічна і партрэтна (вонкава!) ён ужо сфармаваўся... Кніга складаецца з пяці раздзелаў, і гэта менавіта кніга, а не зборнік. З 2005 года, калі існаваў яшчэ адзіны Саюз пісьменнікаў, «Кніга для спадарыні Эл» знаходзілася ў дзяржаўным выдавецтве «Мастацкая літаратура», у якім я, дарэчы, працаваў да жніўня 2002 года. Кнігу паставілі ў план, на яе сабралі наклад (памятаю, было 1500 асобнікаў), зрабілі

вёрстку, выканалі мастацкае афармленне... Але за сем гадоў так і не выдалі. Чаму? Ды таму, што аўтар знаходзіўся ўжо не ў тым творчым калектыве...».

Кніга арыгінальна ўпарадкавана, і ў першую чаргу — жанрава. Ад першай да апошняй старонкі яе яднае рытмічна-павеўны аўтарскі стыль.

НАВІНЫ

САЮЗ

ВЫНІКІ «ЭКСЛІБРЫСА»

Журы конкурса для маладых літаратараў «Экслібрыс», абвешчанага ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» (СБП), падвяло вынікі. Пераможцаў конкурса, у якім удзельнічала больш за сто маладых аўтараў, — пяць, фіналістаў (разам з пераможцамі) — дваццаць. Яшчэ 15 удзельнікаў атрымалі заахвочвальныя дыпламы і, як і фіналісты, магчымаць навучання ў Школе маладых пісьменнікаў пры СБП.

Фота прэс-службы СБП

Узнагароджанне дыпламантаў конкурса адбылося 14 чэрвеня ў Мінскай мастацкай галерэі Леаніда Шчамялёва. Дыпламамі за ўдзел у конкурсе Саюза беларускіх пісьменнікаў «Экслібрыс» будучыню беларускай літаратуры ўзнагароджвалі «зубры» пісьменства: паэты Андрэй Хадановіч і Віктар Жыбуль, празаікі Барыс Пятровіч, Алесь Пашкевіч і Людміла Рублеўская. Акрамя вышэй названых літаратараў, сябрамі журы конкурса былі Эдуард Акулін, Аксана Данільчык, Ірына Багдановіч і Міхась Скобла. Выбар журы наступны (пералік прозвішчаў падаецца ў алфавітным парадку):

Пераможцы

- Алесь Башарымава (пераклад)
Алесь Замкоўскі (вершы)
Антон Рудак (вершы)
Вера Стромава (Юля Цімафеева) (проза)
Ганна Янкута (пераклад)

Фіналісты

- Алена Беланожка (проза, вершы)
Андрэй Вылінскі (пераклад)
Наста Грышчук (вершы)
Аляксандра Дварэцкая (проза)
Алесь Емяльянаў (вершы)
Сяргей Календа (проза)
Сяжук Камель (вершы)
Павел Капанскі (проза)
Андрэй Касцюкевіч (пераклад)
Віктар Мельнікаў (вершы)
Павел Надольскі (вершы)
Аня Рудак (вершы)
Антось Уласенка (проза)

Алена Хрышчановіч (вершы)
Алесь Яшчанка (проза, вершы, пераклад)

Заахвочвальныя дыпламы

- Раман Абрамчук (вершы)
Аляксандр Апон (проза)
Зміцер Баяровіч (проза, вершы)
Сяргей Белаяр (проза)
Наталля Бойка (пераклад)
Валярына (вершы)
Марына Варабей (вершы)
Дар'я Вашкевіч (проза, пераклад)
Сандра Вецер (вершы)
Ганна Воранава (вершы)
Ганна Гараніна (вершы, пераклад)
Марыя Лапо (проза)
Дар'я Латышава (вершы)
Воля Чайкоўская (вершы)
Наталля Ярмольчык (проза)

Конкурс «Экслібрыс» быў прысвечаны класікам беларускай літаратуры, юбілеі якіх адзначаюцца сёлета: Паўлюку Багрыму, Якубу Коласу, Янку Купалу, Алесю Гаруну, Цішку Гартнаму, Максіму Танку, Янку Брылю і Міхасю Стральцову.

Творы фіналістаў будучы надрукаваны ў часопісе «Дзеяслоў» і «Новачасуцкім» дадатку «Літаратурная Беларусь». Маладыя аўтары атрымаюць магчымаць наведваць літаратурныя майстар-класы, якія правядуць вядомыя беларускія пісьменнікі. Па заканчэнні конкурса пры СБП пачне працаваць Школа маладых літаратараў.

Паводле www.tut.by

НОВЫ «КНІГАНОША»

Выйшаў у свет чарговы — 13-ы — нумар бюлетэня «Кніганоша», які штоквартальна выдаецца Саюзам беларускіх пісьменнікаў і ЗБС «Бацькаўшчына».

У інфармацыйна-папулярна-затарскім выданні, які распаўсюджваецца ў папяровай версіі і электронна ў pdf-фармаце па бібліятэках Беларусі і белару-сознаўчых асяродках у 30 краінах свету, традыцыйна зменшаны дзясяткі анатацый і выяваў вокладак кніг мастацкай, публіцыстычнай і навуковай літаратуры, бліц-рэцэнзіі, агляды найцікавых выданняў і каардынаты незалежных беларускіх выдавецтваў, у якіх і з'явіліся названыя кнігі.

У рубрыцы «Аўтограф» чытачоў чакае інтэрв'ю «...І знікне

будучыня, калі не будзе гісторыі» з Алесем ПАШКЕВІЧАМ — пра яго новы раман «Сім'я побьдзіш», апублікаваны ў №55 часопіса «Дзеяслоў».

Як і раней, «Кніганоша» распаўсюджваецца па-беларуску і па-ангельску. Рэдакцыя ўжо атрымала сотні лістоў з падзякай за неабходную працу. А наядуна Брытанская бібліятэка ў Лондане выказала Саюзу беларускіх пісьменнікаў і «Бацькаўшчыне» ўдзячнасць за дасылку «Кніганошы» — англамоўнага каталога беларускіх кніг. Супрацоўніца бібліятэкі Рыма Лок і надалей зацікаўлена ў атрыманні чарговых выпускаў бюлетэня.

Да выдання рыхтуецца другі нумар англамоўнага каталога «Кніганоша», які будзе змяшчаць інфармацыю пра беларускамоўныя кнігі, што выйшлі ў 2011 годзе ў серыях СБП «Кнігарня пісьменніка», «Бібліятэчка часопіса «Дзеяслоў», «Бібліятэчка «Ба-

цкаўшчыны», кнігарня «Наша ніва», «Гарадзенская бібліятэка», незалежных выдавецтвах «Логвінаў», «Галіяфы», «Медысонт», «Кнігазбор», «Радыёла-Плюс», «Лімарыос», выдавецтвах Віктара Хурсіка, Змітра Коласа ды інш. Пераклад другога англамоўнага нумара ажыццяўляе вядомы англійскі беларусіст Джым Дынглі, які доўгі час займаў пасаду старшыні Англа-беларускага таварыства Вялікабрытаніі.

«ДНЯПРОЎСКАЯ СТРОМА»

Выйшаў у свет першы нумар літаратурна-мастацкага і інфармацыйнага бюлетэня Магілёўскага абласнога аддзялення ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» «Дняпроўская строма».

У ім — матэрыялы пра пасяджэнне літсуполкі і аднаўленне дзейнасці абласнога аддзялення

(дадаюцца фотарэпартаж і пра-траколы), звесткі і фотаздымкі новапрынятых у СБП літаратараў Магілёўшчыны. У рубрыцы «Наша гісторыя» Іван Аношкін распавядае пра літаратурную Магілёўшчыну. Бюлетэнь знаёміць і з рэгіянальнымі літпадзеямі, а таксама змяшчае верш ветэрана Вялікай айчыннай вайны, пісьменніка, члена СБП Фелікса Шкірманкова — і сардэчныя віншаванні яму.

Нумар, надзвычай насычаны ілюстрацыйным і даведчаным матэрыялам, існуе не толькі ў папяровай версіі — ён рассылаецца і ў электронным фармаце. Адказны за выпуск і яго рэдактар — старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення СБП Мікола Яцкоў.

А надочы ў Магілёўскай абласной бібліятэцы адбылася імпрэза, прысвечаная 130-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Была разгорнута кніжная выстава. Супрацоўнікі бібліятэкі расказалі аб галоўных жыццёвых падзеях Я.Купалы і Я.Коласа ў кантэксце гісторыі Беларусі.

У імпрэзе прыняў удзел старшыня Магілёўскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Мікола Яцкоў, які распавёў аб удзеле Янкі Купалы ў Вайскавай камісіі 1919 г. і аб гісторыі з'яўлення купалаўскага песеннага цыкла «На вайсковыя матывы». Быў прэзентаваны зборнік «На вайсковыя матывы. Песні на ваецкі лад» з вершамі Я. Купалы, музыку да якіх напісаў М. Яцкоў. У ягоным і Алы Яцковай выкананні прагучалі тры песні з гэтага зборніка. М. Яцкоў перадаў у падарунак бібліятэцы некалькі новых кніг, выдадзеных руплівасцю С. Чыгрына і Саюза беларускіх пісьменнікаў. У імпрэзе таксама прыняла ўдзел пісьменніца Т. Аўсяннікава.

Ул. інф.

СЕЦІВА

НА «ПРАЙДЗІСВЕЦЕ» — «УЗВЫШША»

86 гадоў таму, у 1926-м, пачало сваю дзейнасць літаратурнае аб'яднанне «Узвышша». «ПрайдзіСвет» папоўніў электронны архіў часопіса, што выдаваўся суполкай, яшчэ дзевяцію нумарамі, якія можна спампаваць у электронным фармаце pdf.

Часопіс «Узвышша» — адзін з самых адметных і значных літаратурна-мастацкіх выданняў у гісторыі беларускай літаратуры. З 1927 па 1930 год выдаваўся

літаратурнай суполкай «Узвышша», а ў 1931 годзе — Беларуска-кім дзяржаўным выдавецтвам у Мінску. Усяго было выдадзена 44 нумары часопіса ў 39 кнігах.

На старонках «Узвышша» друкавалі свае творы, а таксама літаратурна-крытычныя артыкулы Кузьма Чорны, Уладзімір Дубоўка, Кандрат Крапіва, Адам Бабарэка, Змітрак Бядуля, Пятро Глебка, Сяргей Дарожны, Максім Лужанін, Язеп Пушча, Тодар Кляшторны, Лукаш Калюга, Андрэй Мрый і інш. Многія з прастаўленых у часопісе твораў зрабіліся нацыянальнай класікай (раман «Запіскі Самсона

Самасуя» А. Мрыя, апавесці «Лявон Бушмар» К. Чорнага, «Ні госць ні гаспадар» Л. Калюгі, паэма «Кругі» У. Дубоўкі і інш.). Не меншую цікавасць і значнасць уяўляюць зменшаныя ў выданні літаратурна-навуковыя, крытычныя і моўныя артыкулы, у якіх уздымаліся пытанні і шукаліся спосабы развязання разнастайных праблемаў (мастацкія канцэпцыі, герой, тэма, форма і інш.), звязаных з вызначэннем напрамкаў развіцця беларускай літаратуры, а таксама распаўсюдкі, кадыфікацыі і нармавання беларускай літаратурнай мовы.

ЛІПЕНЬСКІЯ ЮБІЛЯРЫ

У наступным месяцы чакаюць сваіх юбілеяў сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў:

- 02.07.1972 — Вячаслаў Яўгенавіч Корбут
22.07.1962 — Анатоль Іосіфавіч Дэбіш
22.07.1962 — Васіль Іосіфавіч Дэбіш
22.07.1932 — Леанід Фёдаравіч Яўменаў
28.07.1972 — Вольга Уладзіміраўна Угрыновіч-Камінская

Жадаем усім радасці, натхнення і дабрабыту!

▶ АСОБА

«ЯКОГА КОЛЕРУ НЕБА?»

Нас пазнаёміла «Беларуская Энцыклапедыя». Не, разам мы не працавалі. Віталь Уладзіміравіч СКАЛАБАН прыйшоў працаваць у выдавецтва, калі я яшчэ не нарадзілася, і сыйшоў раней, чым я прыйшла ў рэдакцыю літаратуры і мастацтва. Але ж ён часта завітаў, і ягоная знакамітая ўсмешка, і ягоныя «энцыклапедычныя» веды, і ягоная добрая гарэзлівасць, дзякуй Богу, не абмінулі мяне.

Вядомы гісторык і архівіст, які выпягнуў «з таго свету» не адзін дакумент, у душы быў Паэтам. Паэзія нас і аб'яднала. А яшчэ каханне. Віталь Уладзіміравіч палюбіў вершы Валерыя Ліпневіча ў той час, калі сам аўтар быў маім дзіцячым каханнем. Пасля я вырасла, сустрэлася са Скалабанам, і мы любілі гэтыя вершы разам. Можна сказаць, што Віталь Уладзіміравіч агучваў напамыць мае першыя пачуцці.

Аднойчы ўвесну ён прынёс мне адбітыя на друкарцы «Восеньскія песні» і напісаў ад рукі падзаглавак: «Недапісаная паэма». У адным з вершаў былі такія радкі:

*Пазвані мне і спытай,
Што-небудзь.*

*Спытай, якога колеру неба,
Спытай, ці распусцілася лісце
на дрэвах.*

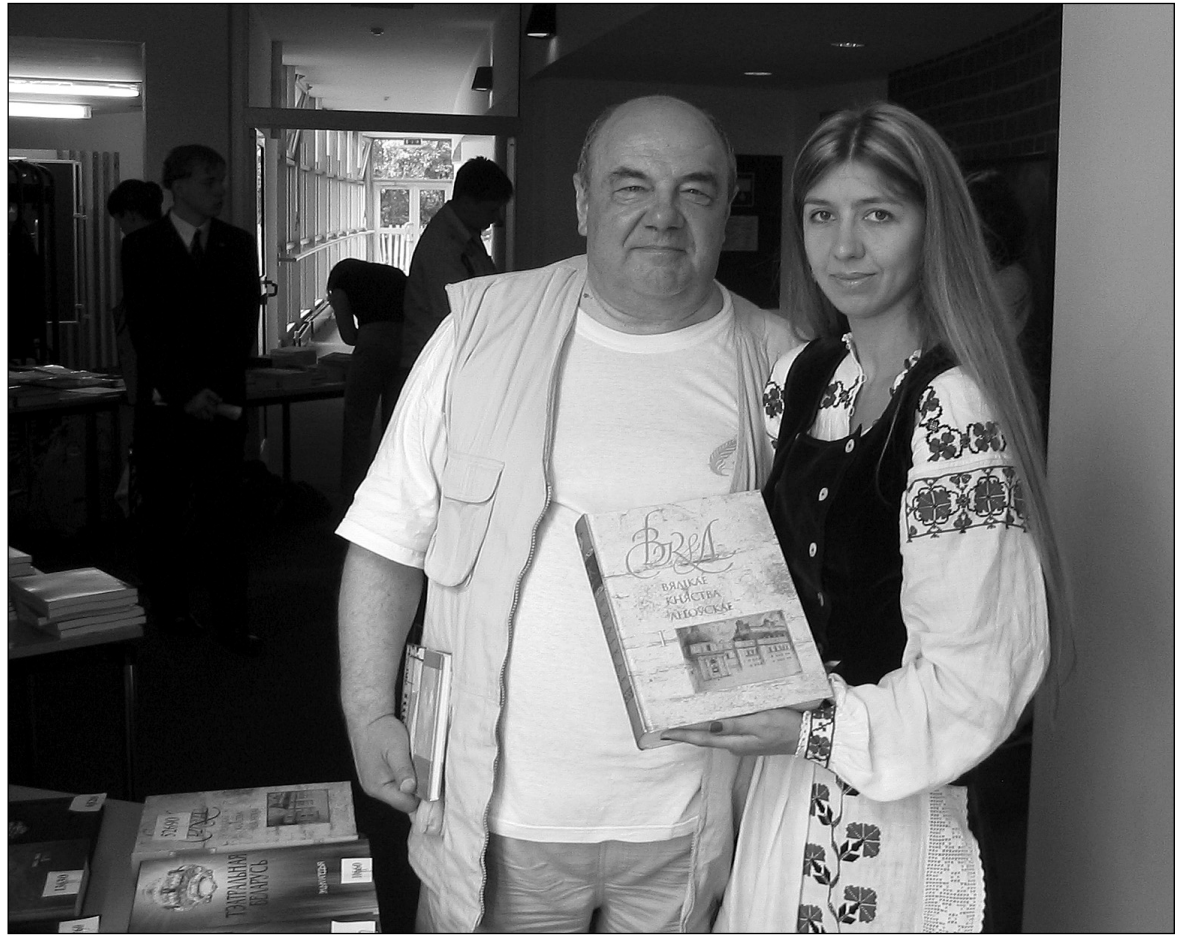
Я патэлефанавала і спытала: «Якога колеру неба?» Цяпер нас лучыла неба. Толькі надалей тэлефанаваў і пытаўся: «Якога колеру неба?» сам Віталь Уладзіміравіч. Наша размова праз тэлефон шмат гадоў пачыналася з гэтага пытання. Асабліва ён любіў яго задаваць, калі быў у дарозе: у Рыгу ці Маскву, з Ляхавіч ці з Пенябурга.

Яшчэ ў 2005 годзе ён напісаў мне:

*Прыйшла
Радоўка
Плакаць
Да
Мяне
У адзіноце без цябе*

Ды радоўка прыйшла да мяне. Тое, што Віталь Скалабан знайшоў, апублікаваў, напісаў, застаецца. Адно ніхто ў мяне ніколі не спытае: «Якога колеру неба?». Але я працягваю адказваць на пытанне з «Недапісанай паэмы».

Аксана СПРЫНЧАН

Віталь Скалабан і Аксана Спрынчан

ВОСЕНЬСКІЯ ПЕСНІ (НЕДАПІСАНАЯ ПАЭМА)

Віталь СКАЛАБАН

*З расы і туману
Выплываеш, як абраз,
Ты, мая мілая.*

Суніцы

*I
Лісліўцы, упадзіце ніц,
Ляжыце ў здранцвенні!
Сваёй каханай я набраў суніц,
Лавіце дзіўныя імгненні!*

*II
Цябе не было цялае лета,
І як я цяпер ні сілюся,
Акрамя будзённага летняга тлуму —
Нічога не магу ўспомніць.*

*Вясною мы разам куплялі білет,
А потым нешта адбылося, што —
не ведаю,
І ты не дазволіла праводзіць цябе ў дарогу,
Сказала, што на ўсё мінулае
Нам абодвум трэба забыцца.*

*Мы помнім усё, да драбніцы,
Я лета не помню.
Не, успомніў!
Ехаў у аўтобусе
І мне здалося, што ты са мною.
Аўтобус спыніўся ў лесе,
Я назбіраў суніц
І доўга не мог зразумець, дзе ты
падзелася.*

*III
Людзі сходзяцца і разыходзяцца.
Мы з табою, апантаня, адзін да аднаго
кінуліся,
А як разлучыцца — не ведаем.
Надумаўся збегчы ад цябе самалётам,
Зашпіліў прывязныя рамяні і, суцішаны,
заснуў.
Пачало сніцца, што ўмольваю лётчыка
над тым лесам*

*Праляцець нізка-нізка,
Каб льга было разглядзець суніцы.*

*Пазвані мне і спытай,
Што-небудзь.
Спытай, якога колеру неба,
Спытай, ці распусцілася лісце на дрэвах.
Пазвані мне і спытай,
Што-небудзь.
Пазвані мне і папрасі,
Што-небудзь.
Папрасі напісаць табе песню,
Папрасі...
Пазвані мне і папрасі,
Што-небудзь.
Ты пазваніла.
Нічога не спытала.
Папрасіла.
Папрасіла купіць табе білеты.
У кіно.
Два.*

*Як я шкадую,
Што каля твайго дома
Няма маленькай, на тры столікі, кавярні.
Я прыходзіў бы туды кожны вечар,
Быццам бы да цябе ў госці.
Піў каву, курыў і пісаў бы вершы.*

Чацвер

*Мо чулі? Знік чацвер.
Цяпер за серадою мкнецца пятніца.
А людзі кажучь мне — не вер.
Крычаць: «Такое не здараецца!»*

*Наіўныя, хвалююцца яны,
Архіўнымі паперкамі размахваюць,
Калейкаю нясуць календары
І мне глядзець у іх загадваюць.*

*Адкуль ім ведаць, што ў чацвер,
Цябе паслухаўшы, я ўздумаў
Пахаваць каханне.
Магілу вырыў, дамавіну недзе спёр,
Намер свой жудасны адклаў я
да змяркання.
Як раптам чую, мой чацвер,*

*Мой друг гаротны
Крычыць: «Спыніся! Хавай мяне.
Яно — жывое. А я — мёртвы».*

*Мо чулі? Знік чацвер.
Цяпер за серадою мкнецца пятніца.
А людзі кажучь мне — не вер.
Крычаць: «Такое не здараецца!»*

*Кожны вечар кажу табе «Дабранач»
І, у чаканні твайго з'яўлення, засынаю.
Раніцою кажу табе «Добрай раніцы»,
А потым увесь дзень чакаю незвычайнага
вечара,
Каб сказаць табе «Дабранач».*

*Іду каля «Лакомкі»
І думаю, што трэба купіць цукерак.
...Прынясу цукеркі, якія табе вельмі
падабаюцца.
Ты ўсміхнешся, скажаш дзякуй і зноў
замаркоцішся.
Я пастаю, пагляджу на цябе і пайду.
Пачую нечыя крокі і заспяваю песню.*

*Калі мне надакучыла жыць у мінулым,
Гаварыць з табою і нічога не чуць у адказ,
Калі не змог уявіць словы твае,
Такія знаёмыя і такія чаканыя,
Але заўсёды розныя,
Я пазваніў табе.
Мусіць, ты падумала, што я ўжо
зусім звар'яцеў,
Бо папрасіў заспяваць нашу песню
пра туманы.*

* Калядная тэлеграма:

*У старым і новым годзе, ўначы і ўдзень,
узідку і ўлетку, заўжды і паўсюль —
на паўночным узбярэжжы Чорнага мора
і на паўднёвым узбярэжжы Белага мора,
у Маскве і Ленінградзе, Шуміліна і Берасці
я стаю на каленях і цалую
твае пяшчотныя рукі.*

Ідзеш ты раніцою. Лугам.
У салатнай доўгай сукні.
На шыі — крыжык залаты.
Далей ад ляманту і тлуму
Нясеш сваю надзею ў далячынь.
Сонейка маё, то пойдзем разам!
Адной дарогай
Нам будзе весялей ісці.
Тваю надзею і маю трывогу
За дзень мы перакажам у лісты.
Лісты адправім на Зямлю з туманам —
Хай людзі пачытаюць іх
За кавай, каньяком ці ліманадам
І ўспомняць пра твой крыжык залаты.*

Раніцою на лузе,
З рамонкаў і траў,*

13 (5)

ПАЭЗІЯ

▶ ВЕРШЫ

ЖЫЦЦЁ Ў РАКАЎСКІМ ПРАДМЕСЦІ

Аксана ДАНИЛЬЧЫК

Подых вясны над шашой, над абуджаным лесам,
Таюць снягі, безупынна ад ранку імжыць,
Неверагодны Шцірліц кіруе сваім
«Мэрсэдэсам»
І дасягае нарэшце сапраўднай
швейцарскай мяжы.

Істы арыец, ён знешне зусім не хвалюецца,
Хоць небарака прафесар, стары ідыёт,
Зноў не заўважыў трыклятых вазонаў на
Кветкавай вуліцы,
Зноў не заўважыў — і вось ён, апошні палёт.

Здэкліва птушкі спяваюць у краі багатым,
Тут без вайны ідылічна швейцарцы жывуць.
Ён засынае і сніць беларускія хаты,
Родныя нівы, залітую сонцам траву.

Потым купляе ў дарогу швейцарскіх
дэлікатэсаў,
І — на галодны Берлін, сцяўшы волю ў
магутны кулак.
Неверагодны Шцірліц кіруе сваім
«Мэрсэдэсам»,
Толькі імгненні, як кулі, ляцяць у шырокі
прасцяг.

лабавое шкло зацярушана першым снегам
спрабую адхукаць пальцы і гляджу
як холад паступова авалодвае горадам
у якім пахавана шчасце
рассыпанае рысавымі зярняткамі па яго
лесвіцах
знітаванае з водарам кавы і пахам бензіну
расасланае па закінутых будынках
без права перапіскі
горадам у якім пахавана гісторыя
у яго вокнах я бачу адбіткі знаёмых
твараў

гендэрна-ўхілены верш

Тым, у каго ўсё наперадзе

Я скажу вам, дзяўчаты, што ў нашых
умовах
Нарадзіць прэзідэнта, відавочна, будзе
недастаткова.
Бо цяпер і ўдзень, і ўначы
Трэба будзе яго берагчы.
Тут выходзяць на працу штодзённа
Градавы легіёны
І адвояць маленькіх дзетак
У калоніі для малалетак.

Трэба будзе вучыць адмыслова
Шанаваць беларускае слова.
І насуерак розным сумненням,
Назапасішы процьму цяргнення,
Давядзецца яму тлумачыць,
Што ёсць праўда і кім ёсць маці,
І чаму ў нашай роднай краіне
Не заўсёды ёсць месца жанчыне.

Беражыце яго, беражыце,
І вучыце, вучыце, вучыце
Справядлівасці, годнасці, сіле
І размаху магутнаму крылля,
Далікатным учынкам і крокам,
Разважаннем заўсёды глыбокім,
І шчырай запомніць, дарэчы,
Мець і быць — гэта розныя рэчы.

P.S. Толькі я маю думку такую:
А давайце дзяўчынку ўздадзем!

зона маўчання

як заціхае перад бурай свет навакольны,
а пасля
раптоўна адчуваюць людзі зямлі напру-
жанай дыханне

Фота Аксана ДАНІЛЬЧЫК

калі спыняюцца ўсе рэчкі
а рыбы дасягаюць дна
і птушкі стрымліваюць голас
каб гэтай цішы не параніць

па ўсіх вятрах і кантынентах па ўсёй
бязмежнасці зямной
вібрае чуйнае паветра блакітнай хваляю
трывогі
і нашых душаў абалонкі
танчэюць пад яго рукою
і высыпаюцца пачуцці
на непраходную дарогу

на вежах круцяцца радары і пачынаецца
адлік
зваротны да крытычнай кропкі
дзе ў перспектыве толькі мінус
а шыхт напружаных вайскоўцаў
ад нечаканасці прыціх
і нахіляючы галовы
калашнікавых прэч адкінуў

хачу забыцца што ёсць страх хачу забыцца
што нам даводзіцца за ворагаў маліцца што
вераб'і хаваюцца пад дах злавесны лёд навіс
на абразгах што нейкі ціхі голас шэпча
за ворагаў трэба не проста маліцца у
ворагаў трэба вучыцца забыцца пустыя
размовы вучыцца перамагаць паступова
вучыцца перамагаць раптоўна са старан-
нем падвоеным
і сіні снег цячэ прадоннем рэк і адгукаецца
далёкі смех
я стаўлю свечку і — наперад
step by step

ушлаўленне мужчынаў

бываюць дні
калі ніякая сцэрвалогія
не дапамагае раставіць кропкі над
накласці з
паслаць у
такія дні як выдраныя старонкі
з жыцця жанчыны лубога веку
але дапамога прыходзіць
з нечаканага боку
бо на свеце ёсць

такія стварэнні як мужчыны
у цэлым даволі нязручныя
але іншым разам
— іншым разам!
даволі-такі карысныя
бо нават калі ты ў поўным неадэкватце
і незаўважна футболіш усё
што трапляе пад правую
а часам і пад левую нагу
яны раптам уздымаюць вочы і гавораць
а вы ўсё такая ж прыгожая

і свет робіцца такім пшчотным
і неадэкват робіцца менш
неадэкватным

я падскокваю па лесвіцы
і паўтараю сабе
я прыгожая я прыгожая
я прыгожаяяяяяяяяяяяяя

а рэха радасна
падхоплівае мае крокі

глядзі на дарогу

ты не бачыш нічога ні лісця ні дрэваў
толькі напрамак руху здаецца што дарога
сама цябе нясе і гэтае вільготнае бетоннае
пакрыццё свабоднае ад перашкодаў робіцца
найлепшым краявідам а здаровае вурка-
танне матора найлепшай музыкой
раней цябе вучылі глядзі пад ногі а цяпер
ты спыняеш усе непатрэбныя думкі і
загадваеш
глядзі на дарогу
а ў люстэрка задняга віду пазірае восень і
туманная раніца прасякнутая сонечным
бляскам што ўздымаецца з зямлі якую
хочацца запомніць занатаваць але не не
азірайся Зурдыдка
глядзі на дарогу

blow-up

ёсць коміны падобныя да вежаў
яны глядзяць у ростані бязмежнасці
другія сны з іх вышыні відаць
якія паглынулі назаўсёды
гісторыю краіны і народа
яны затоена і стрымана маўчаць

там круціць флюгер лічбу пакрыёма
год перад-рэпрэсійны дваццаць сёмы
зусім нябачны ў тлуме гарадскім
і толькі сілаю павелічэння
вяртаюцца далёкія імгненні
як лёгкі пах як воблака як дым

і можна бачыць зноў на вулках гэтых
драўляны Менск і маладых паэтаў
ні высылка ні страчаных гадоў
на некранутых дворыках Нямігі
ляжаць іх недапісаныя кнігі
да лепшых дзён да самых лепшых сноў

калі Вы стаіце насупраць мяне такі рэальны
такі сапраўдны і даверліва гаворыць
пра наступныя цяжкасці але ўдарныя пяць
гадоў хіба я магу Вас пакрыўдзіць
хіба я магу сказаць што я не старшыня
ніякай камісіі і нават ніколі не кідала за
Вас белы шар
але маё маленькае змаганне за родныя лі-
тары мае куды большы сэнс чым усё Вашае
змаганне за ўладу
бо ў гісторыі якая не мае ўмоўнага ладу
але якую імкнуцца перапісаць зноў і зноў
нішто не апраўдвае разбітых галоў
а высакароднасць пакуль яшчэ ніхто не
адмяняў

травы астывае ад першай спёкі
лёгкі туман падступае пад вокны
чуеш раптоўны рык матацыклаў
сярод вечаровых шпачыных спеваў
і разумееш: яны прыйшлі

прыйшлі каб сцвердзіць сваю прысутнасць
сваё права на хуткасць
і безразважны палёт

а на вуліцы дрэвы як панкі
натопырылі свае іракезны
і гатовыя кінуцца ў бойку
з кожным хто іншай веры
для такіх не бывае намераў
яны адразу б'юць без аніякай меры

ці мае ў глабальным кантэксце
усё гэта якое-небудзь значэнне
проста святло і такое ўзаемнае
пранікненне

шчасця і болю і галавакружных нябесаў
калі мае рукі
сплятаюцца з промнямі сонца
на лініях лёсу

перапынак

на тэрасе з каванымі парэнчамі
на фоне індустрыяльнага краявіду
у межах здранцвелага часу і
ўласнаручна здзейсненых аб'яцанняў
купаюся ў сонечных промнях разам
з вераб'ямі
падлічваю флюгеры пазначаю літары
перакрэсліваю рэчы што страцілі акту-
альнасць
і не маюць болей ні колеру ні паху ні глыбіні
так падводзяць рахункі робяць разлікі
і спрабуючы вызваліцца
ад неверагоднай стомы
просяць каву за кавай

паветра паступова выцягваецца
водарам свежаспечанага хлеба
які нагадвае пра нешта
можна быць пра адзінае што мае сэнс
і калі апускаюцца рукі
ад марнасці намаганняў
вярнуць гэтай краіне
яе сапраўдны колеру
ён прымушае глядзець у вочы жыцця
якое гайдаецца на тонкіх ножках па бру-
каванцы
і ўсміхаецца блакітнымі ружамі
«haute couture»

15 (7)

ПАЭЗІЯ

▶ ВЕРШЫ

ВЯРТАННЕ ў 2003-і

Васіль ЗУЁНАК

Перад Богам, не тоячы,
Мы Хрысту аддалі.

На дзесяць год старонку адгарнуць —
Як спраўдзіць лад у песеннай арцелі:
Якія словы тут яшчэ жывуць,
Якія ў вырай ціха адляцелі?..

Хай прагнозы не радуюць,
Стылы свет знелюбеў —
Сонца сны вінаградныя
Грэх бяруць на сябе.

Так Хрыстос запавет даваў
Райскай гроне святой:
Хто спакусы не ведае,
Не пакаецца той...

Спакушаемся зорнаю
Чысцінёю нябёс,
А што ноч нагаворвае —
Хай даруе Хрыстос...

Хай абноваю светлаю
Сёння снежыцца дол.
Свет на радасць сусветную
Запрашаем за стол!

Пэўна ж, тым не абкрадваем
Сёння святасць душы:
Светлай ноччу каляднаю —
Саграшым? Саграшым!..

Іду ў зямлю і зліваюся з сонцам,
Раблюся часцінкаю Бога.
Пачынаецца шлях — бясконцасць:
Усё — і нічога...

Ноч высвятляе высокія зоркі,
Ахінае нізінныя паплавы.
Потым крадзеца да цёплых узгоркаў —
Ёсць і на іх у яе правы...

Ноч вызваляе з дзённых аковаў.
Засынаю... А сэрца, як светлафор,
Кіруе рухам аднабаковым —
Па кальцавой, —
адпачні, шафёр...

Да пытання аб народных

От прыдумалі званне:
Хто з народамі, хто без?..
Зразумець я не ў стане —
Як у нетры залез:

Ёсць народныя годныя,
Ёсць народныя ўгодныя,
Ёсць народныя родныя,
Ёсць народныя шкодныя,
Ёсць народныя
Ўзнагародныя,
Ёсць народныя
Самародныя...

От і круці і разгадвай:
Дзе народ, а дзе ўлада...

Ці, каб свет не цяліць,
Лепш «народным» не быць?..

Манета

Змацавалі каноны
Радаслоўную гэту:
Гера стала Юнонай,
А Юнона — Манетай.

Шмат гісторыя знае
Цудаў перастварэння, —
Гэта наша, зямная,
Спраба ўнікнуць старэння.

Покуль з Грэцыі Гера
Ў Рым дайшла бласлаўёны,
З той жа святасцю й верай
Стала звацца Юнонай.

Ды не знала багіня,
Валадарка сусвету,
Што яна не загіне
Праз мянушку Манета.

Што да нас яна дойдзе
З гэтым рымскім найменнем, —
Будзе сеяць стагоддзям
Залатое праменне.

Дзе жрацы штукавалі
Грошы ў храме — на ўдзяку —
Двор манетным назвалі
І манетамі — знакі.

Не абрынуўся ў Лету,
Забыццю не падаўся
Храм Юноны-Манеты —
Культ багіні застаўся.

Свет і дзённа і ночна
Ёй маліцца гатовы
Ў сейфах хітразамочных —
Алтарых адмысловых.

Ейнай ласкай сагрэты
Жрэц шалёных мільёнаў —
Той, што лічыць манету —
І не чуў пра Юнону...

Самому сабе: адказ пытаннем на пытанне

Дзе вясна наша з маем? — наўнае ў небе
пытанне,

Нібы клін жураўліны,
смуток паглядом тваім.

Што табе адказаць на дарозе расстайнай,
Мой хаўруснік адзіны,
З кім сіротамі мы
ў гэтым свеце самотна стаім?..

Асыпаецца лісце, аголена сад сірацея —
Нібы вырак сутоння,
што ўсё адшумела і ўсё адціла.
І няўжо — аж не верыш —

як сад, наша вечнасць пусцее,
І няўжо наша ўчора не сёння,
а ўчора было?!

Сінец

Кошка мужу выбадзяла:
Ані рыбы, ані сала,
Ні смятаны не хачу, —
Птушкі скачуць уваччу!..
Не сарокі, не вароны
І не верабей будзённы, —
Мне б на полудзень мясца
З маладзенькага сінца...

З той злашчаснае пары
Кот пяклуецца ў двары,
Выцікоўвае і лічыць
Душы ў чарадзе сінічай.

Толькі мае кот загадку:
Трэба выведаць спяша —
Дзе жаночая ў тым статку,
Дзе мужчынская душа?..

Мітусяца птушкі дробныя —
І такія ўсе падобныя!
Не зміргнуць — такія спрытныя!..
І такія апетытныя...

Ах ты, доля, доля злая:
Кошка ў хату не пускае,
Нават выгнала з сцяне.
На марозе кот гадае:
Дзе сінца, дзе сінец?..
Замярзае, замярзае...

Тут і песеньчы канец...

Замочка

Гаспадар прадаў авёс:
Конь упіўся —
Заблудзіўся
І дадому не давёз...

Купля

Куплялі хакеістаў,
Купляюць праграмістаў,
А трохі збавяць скупаць,
То й душы нашы скупаць...

Кармушка

Апошняя вестка: з 2012-га:
«2011 год вызначыўся анамальнымі
лютаўскімі (амаль напрудвесні!)
маразамі:
мінус 35 градусаў па Цэльсію,
што наблізілася
да «беларускага рэкорда» — мінус 40
у 1940-м»

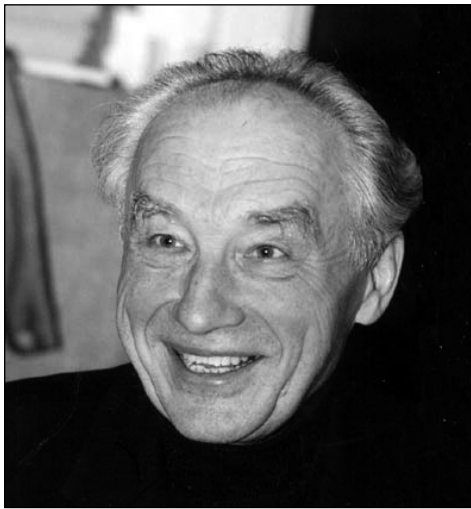
Патэльня зімы — і марозны сквар.
Жыццё сінічкі — націнкай.
Семкі нясу — сланечніка дар, —
І ўдзячна голас працінькаў!..

Склікаю ўсіх на крылаты базар, —
А можа, парламент? — бо птушкі —
Тры партыі — як па чыноўны «навар» —
Расселіся ля кармушкі...

Партыя сініх — сінічкі:
Спрэс
Мандаты з нябеснаю сінкай;
Ім зелянушкі наперарэз —
Мандаты, нібы лісічкі:
Зялёных партыя —
На дэ-лі-ка-тэс, —
Шугаюць гуртам, не ўроссып;
А трэцюю партыю выбраў лес:
Тры сацыял-дубаносы...

О шарагоўцы птушыных мас,
Выбачайце, не я прыдумаў, а час
Гэты жарт — «дэпутатскую ношу».
Мог бы і я «абмандаціць» вас,
Але ж... я зусім не Ярмошын...

Я ўсіх вас вітаю, бо ведаю ў твар —
Зялёных, з блакітнай пярэнкай:
Ніхто з нас не госьць тут і не гаспадар,
Не раб прыроды і не валадар, —
Мы проста яе часцінка!..

Світальнай музе

(чытаючы Мандэльштама)

Між днём і ноччу, як на грані брытвы,
Цыркачкай лёгкай балансуе вечнасць.
Давай памолімся, хоць вершы не малітвы,
А Мандэльштам не поп з трыкір'ем
свечным.

І ці ўратае мудрасць іудзея,
На кніжным тле замешаная хітра? —
Памолімся аднак, бо ўжо надзелі
І мы світальна-сонечную мітру...

У самым зеніце лета,
А мне ўжо крылом
Махае вырай — сусвету
Майго крыгалам.

Цвітуць успамінаў кветкі
На лузе маім.
Быў водгалас гасцем рэдкім,
Ды знік назусім, —

Як вырак: «Былых не збярэш ты
Дарог і слядоў...»
Зязюля адлічвае рэшту
З пражытых гадоў...

Недзе ў цэнтры Еўропы...

Недзе ў цэнтры Еўропы,
Ля балотаў маіх асушаных,
Чорны смерч эфііпам
Выпівае апошнюю лужыну.

Сіпне глоткай сасмяглай —
Што яму тая кропелька!..
Над канавамі-лагамі —
Вясёлкі сухімі крокватамі...

Гэткі зруб збудавалі
На балоце, каб хатай багатаю
Стаўся ён... Ды віхуры на гале
Красавання жытоў не саваталі...

Палавеюць на выдмішчах
Пяскі афрыканскай Сахарай,
І пытае ў мяне: «Ты не сьят яшчэ?..» —
Еўропа з абпаленым тварам...

Светлай ноччу каляднаю...

Куст п'янее яленцавы
Ў заврушнай гульбе, —
Даў Хрыстос індульгенцыю
За мяне і цябе.

Што грашылі і што яшчэ
Награшым на зямлі, —

23 (15)

СПАДЧЫНА

▶ КРАЯЗНАЎСТВА

ДА ЗАБЫТАГА БЕЛАРУСКАГА АЛІМПУ

Аляксей ДУБРОЎСКІ

Краязнаўца, аўтар некалькіх сотняў артыкулаў, прысвечаных праблемам экалогіі і гісторыі, фатограф Аляксей ДУБРОЎСКІ адышоў у іншы свет напрыканцы мінулага года. Ён راشуча асуджаў меліярацыю Палесса, у часы перабудовы падтрымаў Беларускі Народны Фронт «Адраджэнне», з 1990 па 1999 гады быў дэпутатам Пінскага гарсавета. Спадар Аляксей быў і аўтарам «новачасайскай» «Літаратурнай Беларусі», якая сёння друкуе адзін з яго апошніх артыкулаў...

Мы — сведкі глабальных турыстычных «раскрутак» многіх краін. Усе прыкладваюць велізарныя высілки, каб прыцягнуць турыстычныя даляры. У нас жа ў гэтым плане... Хоць маем унікальны прыродны і гістарычны патэнцыял.

Возьмем Грэцыю. Турысты стагоддзямі валам туды валяць — паглядзець гісторыю. Алімп, Дэльфы... Цікава, да старажытных багоў і прадрасяцельства ўзрастае ва ўсім свеце. А Беларусь — у застайным камунізме, яшчэ горш, чым у паганстве.

Тым не менш, беларусам трэба ведаць свае свяцілішчы, якія даволілі захавана нам як народу і нацыі. Няўжо мы горш грэкаў?

...Жылі людзі, у нешта верылі, мелі сваіх багоў. На жаль, расійска-савецкая ідэалогія не давала ходу нашай, ды і сваёй дахрысціянскай гісторыі. Аб тым перыядзе паняцце маюць толькі вузкія адмыслоўцы ды скурпулёзныя краязнаўцы. Каб пісаць аб беларускім Алімпе, неабходнай умовай з'яўляецца крытычная кропка, у якой сходяцца некалькі акалічнасцяў.

Маю выснову аб наяўнасці на тэрыторыі Беларусі Святой гары, і не адной, дзе больш 1000 гадоў назад жылі жрацы (Багі) і аракулы, маюць наступныя звесткі:

1. Фільм аб грэцкіх Дэльфах з доказамі адмысловых геалагічных умоў пад храмам аракула;
 2. Вывучэнне навуковай літаратуры аб паганскіх помніках Беларусі і грэцкім Алімпе;
 3. Паездка па месцах іх размяшчэння ў Беларусі;
 4. Азнаямленне з тапанімікай, рэльефам, рачной сеткай меркаванага месца знаходжання Беларускага Алімпу і Дэльфаў.
- Сабраныя, здавалася б, разнастайныя звесткі хораша леглі ў адно доказнае рэчыва...

Месца гэтае знаходзіцца на мяжы Валожынскага і Маладзечанскага раёнаў блізу вёск Дуброва і Агароднікі — на Дзявочай гары. У даўнія часы на гэтай тэрыторыі пражывалі балтыйскія плямёны са сваімі багамі, якія, перайначыўшыся ў назвах, але не ў сутнасці, перайшлі ў славян-

Гара багоў

Яцвяжскі курган на Гары багоў

Вуліца Дзявочая гара ў вёсцы Дуброва

скі пантэон. У летуіскай мове «dievas» — бог. Нядзіўна, што ў беларускай тапаніміцы ёсць шмат назваў са словам «дзівы», «дзева». Згаданая вышэй гара — гара багоў? Але чаму тут?

Пашукаем доказы. Гэта самая высокая гара на вялікую акругу — 298,5 метраў у Балтыйскай сістэме вышынь, 40 метраў узвышаецца над навакольнай мясцовасцю, мае форму плато, памерам 200х200 м, размясцілася на Галоўным Еўрапейскім водападзеле. Побач з ёй бярэ пачатак Заходняя Бярэзіна...

У 1987 годзе Дзявочай гарой зацікавіліся нашыя гісторыкі, але толькі як месцам пахавання старажытных людзей. Пад кіраўніцтвам археолага Э.Зайкоўскага на гары было выяўлена каля 25 старажытных курганоў з пахаваннямі і

рочамі, характэрнымі для балтыйскіх плямёнаў (яцвягаў) IX—XII стагоддзяў, а таксама культурны пласт, але без наяўнасці бытавых прадметаў. Па звестках мясцовых жыхароў, тут яшчэ ў 50-ыя гады XX ст. праводзілася свята Купалле, паліліся вогнішчы, як і ў далёкія паганскія часы. Гэта было паганскае капішча. Магчыма, там размяшчаўся і храм...

Фільм аб грэцкіх Дэльфах заканчваўся эксперыментарам. Галоўным элементам яго быў транс аракула. Што яго выклікала? Аказваецца, храм знаходзіўся над тэктанічным разломам, па якім цёк раўчук з адмысловым хімічным складам вады, з якой вылучаўся наркатычны газ. Пакой быў невялікі з адтулінай у падлозе, праз яго і паступаў наркатык. А далей — справа тэхнікі.

Ля падножжа нашай гары таксама ёсць тры крыніцы. І... каб канчаткова здзівіць нашым Алімпам чыгача, стаўлю кропку над «J». Узяў тэктанічную карту Беларусі ды, як і меркаваў, усё да гэтага і зводзілася: гара размясцілася на вялікім тэктанічным разломе пад назвай Ашмянскі, урэзаным у крышталічны чахол Зямлі. Гутарка пра разломы адмысловая. Скажу толькі, што яны да сёння «дышаць», хоць ім і мільёны гадоў. Мы гэтаму былі сведкамі ў красавіку 1986-га ў Чарнобылі. Станцыя таксама стаяла на разломе...

Каб усё напісанае працуць, трэба самому пабываць на Гары багоў і, як заведзена ў маёй краязнаўчай практыцы — усе сур'ёзныя здагадкі правяраць на месцы. Таму ў дарогу збіраўся нядоўга. Гара недалёка ад Купалаўскай Вязынкі. Вось і гэты вялікі чалавек зямлі беларускай не выпадкова нарадзіўся побач са святой гарой! І назоў вёскі Дуброва гаворыць аб тым, што тут у святым дубовым гаі знаходзіўся пантэон асаў-багоў. А назвы вёскаў у акрузе — гэта ж кангламерат народаў: Татары, Крывічы, Венды... Маючы шмат сяброў, не склала цяжка сядзець дамовіцца — і з імі патрапіць на Святую гару. За адзін дзень паспеў крутнуцца з Пінска ў Дуброва і назад, пагаварыць з жыхарамі вёскі і стаць з Вячаславам Макаўчуком першымі, пасля доўгага шматгадовага перапынку, паломнікамі на гэтае святое месца.

Першапачаткова азнаёміліся з самой вёскай. Як і многія, яна набыла за гады бальшавізму жахлівы выгляд. Вакोल рэзрук. Шмат кінутых хат. Стаяць у бяздзейнасці стары бровар, каменны млын, яшчэ нейкія разваліны бачныя з зараснікаў, старая школа з калонамі таксама ззяе пустымі вокнамі, і зусім маркотны выгляд мае касцёл. Яго выкарыстоўвалі пад склад угнаенняў, а потым і зусім камсамольцы спалілі. Без даху, але сцены цэлыя, усярэдзіне — калоны разам з дрэвам. На сцяне вісіць жалезны пагнуты крыж. Ці хрысціяне жывуць у гэтай вёсцы? Калі і язычнікі, то ўсё роўна да культуры трэба ставіцца не так...

Нашым гідам па гісторыі акругі быў былы завуч школы, цяпер пенсіянер, Віктар Уладзіміравіч Корсак. Пачалі гутарку з легендаў аб гары. Заўважу, што легенду ў розных варыяцыях ведаюць многія жыхары вёскі. Жыла тут

калісці прыгожая самалюбная дзяўчына. Кахалі яе два хлопцы. І яны ёй падабаліся. Каб вызначыцца з жаніхом, яна паставіла ім умову: хто першы закоціць велізарны камень на гару — таму яна і дастанецца. У першага сэрца спынілася на паўдарогу, у другога — на гары. Так яна і не выйшла замуж. Пасля гэтага жыхары штогод наведвалі гару, неслі ахвяры, вадзілі маркотныя карагоды. У іншай версіі легенды вяскоўцы пакаралі дзяўчыну за бессардэчасць і жывой закапалі на гары. Аб тым нам ужо расказала Валянціна Уладзіміраўна Кавалеўская. Жыве яна недалёка ад гары на вуліцы Дзявочая гара...

У гэтай легендзе відавочна адлюстраваны адгалоскі паганскіх часоў. Калі сюды дайшлі славяне, яны варварскі традыцыйны язычнікаў, у тым ліку і аб чалавечых ахвярапрынашэннях, «зглядзілі» — і ператварылі ў казку аб сумным каханні.

Яшчэ адзін парадокс гэтага месца. Усе мы ведаем, што на раённым узроўні раней кіравалі ды і кіруюць розныя прыблуды, абсалютна недасведчаныя ў гісторыі і асаблівасцях культуры раённых вёсак. Калі вызначалі мяжу Маладзечанскага і Валожынскага раёнаў — правалі мяжу паміж агародамі вёскі Дуброва і побач з Гарой багоў. Так вёска і гара апынуліся ў розных раёнах. Генетычна звязаную з гарой вёску штучна «адрэзалі», і народ тым незадаволены.

Валянціна Уладзіміраўна ўспамінае, што ў 50-ыя гады гара была «ажыўленай». Расла на ёй толькі ляшчына, было шмат сцяжынак, уладкоўвалі там язычніцкія святы тыпу Купалы.

Да самой гары мы з Вячаславам дехаць не змагілі. Пакінулі аўта на вуліцы Дзявочая гара і з паўкіламетра прайшліся пешшу. Гара сапраўды выклікае давер. Рэзка ўзвышаецца над навакольнай мясцовасцю, з амаль стромымі схіламі, парасла маладым лесам, у асноўным, клёнамі, вельмі шмат рэдкай і лекавай травы, у тым ліку і папараці. Большасць курганоў абкладзеныя камямі, як і было прынята ў балтыйскіх плямёнаў. Вакол іх бачныя невялікія раўкі. Некаторыя курганы раскапаныя археолагамі. Па гары раскіданыя асобныя вялікія камяні. Але ляжаць тут калісці велізарны Адамаў камень, яго апісанне памятае Валянціна Уладзіміраўна. З заходняга боку бачны земляны вал, характэрны для старажытных гарадзішчаў і капішчаў...

Патрэбен час, каб дэталева абследаваць гэтую гару і зрабіць яе месцам паломніцтва да забытай культуры нашых далёкіх продкаў. Чаму б ёй не быць нашым Алімпам? Побач Мінск, Вязынка з Янам Дамінікавічам Луцвічам. І, мабыць, нездарма ён стаў Янкам Купалам. Дарэчы, каталіцкі прыход вёскі Вязынка быў тут, у Дуброве. А бацькі Купалы былі каталікамі...

Калі на гары расчысціць краявідныя пляцоўкі на чатыры бакі свету, мы ўбачым з яе — найперш сімвалічна — усю Беларусь. Месцы тут найпрыгожыя, і гэта ж — у цэнтры нашай краіны.

